

BOKMELDINGER

Loven er hvit. Av Bloke Modisane. Oversatt av Per Wollebæk. Cappelen. Oslo 1965. 275 s. Kr. 41,50 (innb.).

Mange hvite sør-afrikanere uttrykker seg høylydt skrytende om «hvor mye godt regjeringen gjør for de innfødte». Særlig fremhever de de nye lokasjonene — de såkalte «townships» som har avløst den gamle slum-bebyggelsen i Durban og Johannesburg. I Johannesburg ligger disse afrikaner-byene bak de berghøye, skittengule slagghaugene fra gullutvinningen som har bidratt til å gi Sør-Afrika hvit velstand og et sort proletariat. Bak slagghaugene — via asfalt over et ingemansland av villnis — kjører man inn i rekken av små, firkantede bolighus. Her bor «de innfødte».

Husene er for såvidt store og rommelige, men så fantasiløse at man ikke engang kan finne noe treffende navn på dem. De ligner ingen ting. Men de presenteres som et uttrykk for Verwoerd-regjeringens hvite samvittighet på denne siden av gullbyens slagghauger.

Det er afrikanernes farvel til Sophiatown og de andre «slumbyene» Bloke Modisane bruker som utgangspunkt for sitt intense oppgjør med apartheid-politikken. Arbeidet med de nye «townships» er begynt. Sophiatown i Johannesburg passer ikke lenger inn i regjeringens fargekart. Innbyggerne skal tvangsflyttes.

De sørafrikanske myndigheter bruker positive og idealistiske navn på slike tiltak. Det folkelige ekko av de offentlige argumenter lyder omtrent slik: «De innfødte får det så mye bedre der de nå kommer. De må lære seg å forstå sitt eget beste».

Holdningen til afrikanerne er nok langtfra så ensartet og unyansert som propagandaen her i vest gir inntrykk av, men en dårlig politikk blir ikke bedre om den er godt ment. Og selve grunnskaden ved sør-afrikanernes oppdragelse kan man vanskelig bortforklare, den som kommer til uttrykk i deres betraktning av afrikanerne som en gruppe av individer som de kan bruke, utnytte og flytte etter behov. Det er Sør-Afrikas tragedie at bare et ytterst lite mindretall vil forstå Bloke Modisane når han skriver:

«Hva Sophiatown enn måtte være, var den vårt hjem. Vi fikk en ørken til å blomstre. Vi forandret og bygget om, laget et kjøkken av små verandaer, pyntet husene så godt vi kunne og fylte dem med musikk. Vi ble stolte av dem. Vi skapte heshligheten i slumlivet om til noe som kunne kalles vakkert . . .»

Hva oppnådde man med å fjerne Sophiatown som «svart flekk»? Taler man med sør-afrikanerne om dette, ender det som regel med at man selv sitter igjen med en dundrende hodepine. Hva man sitter igjen med er en avmektig følelse av å bli møtt med en uendelighet av «goddag mann — økseskaft». Ikke sjelden blir man møtt med skildringer av hvor farlig det er å ferdes i lokasjonene etter mørkets frembrudd. Gjenger av ungdomskriminelle — tsotsis — overfaller, lemlester og dreper. «Der kan De se hvor fæle de innfødte er mot hverandre», sier man. Og nærmest triumferende bruker man tragedien som argument for det system som har skapt den.

Bloke Modisane siterer dr. Verwoerd: «Innfødte bør ikke få adgang til annet arbeid enn det som blir godtatt som passende for deres sosiale levestandard». Klarere kunne ikke regimets verste motstandere ha maktet å påvise den onde sirkel Sør-Afrikas sorte tvinges inn i og som gjør livet fullstendig håpløst for dem. Det nytter ikke — nemlig — om «regjeringen gjør så mye godt for de innfødte», når den ikke på noe område gir dem så stor frihet og så vidtgående utviklingsmuligheter at raseskilte-politikkens statiske system av ulikestilling rokkes.

Modisane er selv født i Sophiatown. Han kjenner sitt miljø. Og hans fremstilling er ingen skjønning av det sorte Afrika. Åpenhjertig stiller han ut både råskap og terror. Han legger heller ikke skjul på politisk evneløshet og mangel på realistiske proporsjoner i den afrikanske politikken. Men hvordan man enn snur og vender på det — enten man nå leser Modisane eller betrakter systemet med egne øyne — kommer man ikke til annet resultat enn dette: Apartheid er et nevrotisk hjernespinn. Loven er hvit. Skammen er også hvit.

Forfatteren er krass i omtalen av de kristne kirker og den rollen de har spilt — eller har forsømt å spille — i den sør-afrikanske rasesituasjon. Jeg tror det er riktig å oppfatte ham slik at han ikke er egentlig negativ overfor den kristne tro. Men ironien blir bitende når han skildrer hvordan de nasjonalist-vennlige kirkefolkene søker å bruke kristendommen til en mytologisk underbygging av apartheid-ideologien. «Det er det vanry kristendommen er kommet i», skriver han, som er årsaken til at han «bærer kristendommen i sitt hjerte, men vender ryggen til kirken . . .»

En del motforestillinger vekker nok også Bloke Modisane's bok. Men disse motforestillinger er bagatellmessige i forhold til den stigende sympati man får med hans anliggende: Å vekke verden til forståelse for at «de hvite i Sør-Afrika — for å sikre sin privilegerte stilling — spiller høyt spill med den meget eksplosive muligheten til å drive den sorte sør-afrikaner over den ytterste grensen for hva han kan tåle, for så, under skinn av selvforsvar, å kunne knuse ham fullstendig, utslette ham fra Afrikas jord og rettferdiggjøre det med at det skjer for å opprettholde lov og orden og beskytte den europeiske sivilisasjon»(!)

Boken er velgjørende godt oversatt av Per Wollerbæk.

Odd Kvaal Pedersen

Missionary, Go Home! Av James A. Scherer, Prentice-Hall, Inc., New Jersey 1964, 192 sider. \$ 3.95 (innb).

Det er lederen for misjonsdepartementet ved Lutheran Theological Seminary i Maywood, Chicago, som har skrevet denne bok med den noe alarmerende tittel. Men Scherers intensjon er på ingen måte at misjonæren skal «dra hjem». Gjennom en kritisk vurdering av den moderne verdensmisjon — dens grunnlag, filosofi, program og problemer vil forfatteren finne frem til en mer effektiv misjonsinnsats. Og der vil det fremdeles bli bruk for misjonæren.

Forfatteren tar opp til behandling de mest brennende problemer i verdensmisjonen, som — det bibelske grunnlag for misjonen, misjonens avsporing (politisk, kulturelt og kirkelig), ikke-misjonerende kirker og ukirkelige misjoner, misjonærens stilling i de unge kirker, selvstendighet og modenhet i de unge kirker, kirkenes og misjonenes splittethet som «skandale» i dagens misjonssituasjon, misjon og imperialism. Og endelig drøfter han de kirkelige institusjoners eksistensrett.

De problemer som behandles i denne bok er høyaktuelt stoff også for norsk misjonsarbeid. Her gis ut en rekke populære reiseskildringer av visiterende journalister og andre folk. De er betatt av sangen og det omfattende barmhjertighetsarbeid! Og så seiler misjonen i medvind. De store historiske undersøkelser av misjonstankens gjennombrudd og misjonsselskapenes historie i vårt land drar vel også ofte i retning av forherligelse av vårt misjonsarbeid. Men hvordan har arbeidet lykkes på misjonsmarken? Hvilken modenhet og effektivitet kan vi registrere i de unge kirker? Ville vi ha nådd lenger om vi hadde andre linjer i vårt misjonsarbeid — ikke bare hjemme, men ute i de unge kirkers land? Hvordan og på hvilke måter kan misjonsselskapene og deres linjer bli et problem for de unge kirker? — Dette er spørsmål som sjelden blir reist i norsk misjonsdebatt. Det er allikevel vår plikt å stille dem og ta disse problem opp til alvorlig drøftelse.

Scherer begynner sin bok med en undersøkelse av det bibelske grunnlag for den kristne misjon, misjonærens kall og autoritet. På dette grunnlag retter han sin skarpe kritikk mot samtidens misjonsarbeid. Han går sterkt irecte med den plass som kirketanken har fått i vår misjonsstrategi. De fleste misjonsselskaper ser det som sitt mål å danne en selv-underholdende, selv-styrende og selv-propaganderende kirke på misjonsmarken. Sammen med sin lærefader J. C. Hoekendijk hevder Scherer at dette umulig kan stemme med det nytestamentlige apostolat. Bakom kirken ligger nasjonene like ut til jordens ender. Det er disse som «målet» for Guds misjon. Kirken må ikke bli noe mål i seg selv, men et instrument for å nå dette målet. Altfor mange kirker satser sine krefter bare på seg selv — sin egen konstitusjon, institusjoner og barmhjertighetsarbeid. Liksom kirkenene i Vesten har de ofte mistet misjons-dimensjonen. I denne forbindelse er det også interessant å merke seg den nye definisjonen av begrepet «nasjon» i moderne misjonstenkning. Det brukes helst ikke om geografiske eller sosiologiske enheter i den bebodde verden. En mener at ordet «nasjon» i Skriften er brukt om folk som ikke kjenner Gud, dvs. som ikke tilber ham og ikke tjener ham. Er

denne tolkning rett, så er det klart at misjonsarbeidet på langt nær er fullført. Geografisk har vi faktisk nådd til jordens ender, men over hele jorden finner vi mennesker i de forskjellige samfunnslag, i religiøse, filosofiske og politiske skoler som ikke bekjenner Kristus. Den grense som misjonen må krysse, er ikke lenger en geografisk grenselinje, men grensen mellom tro og vantro.

Prestetjenesten innenfor de unge kirker blir også diskutert i Scherers bok. Og her kan jeg ikke finne en klar linje i hans fremstilling. Han synes sterkt kritisk overfor den sterke aksentuering av embedet, dvs. prestatjenesten i de unge kirker og antyder ønskeligheten av en mer variert menighetsledelse på apostolisk vis, dvs. menighetsledere uten utdanning og lønn. En slik løsning kan neppe forsvares ut ifra virkeligheten. Erfaringen viser at der en har en løs og ukvalifisert kirke og menighetsledelse, der mister kirken sin slag-kraft. Sektdannelser og falsk lære vinner innpass. Forfatterens embedssyn gjenspeiler vel her den lutherske læretradisjon i våre amerikanske kirker, hvor en ofte benekter embedets bibelske institusjon. Embedet er da gjerne tolket som en hensiktsmessig ordning for ordens skyld i menigheten (sm. truducianisme). Dette syn på prestatjenesten, som er reflektert i Scherers bok, er på ingen måte enerådende i moderne misjonstenkning.

Misjonærens stilling i de unge kirker er blitt vanskeligere etterhvert. Aldri har det vært så mange misjonærer som har forlatt misjonærtjenesten som nå. Det synes somme tider som om det ikke er plass eller behov for hans innsats. Sende-kirken henvender seg direkte til den unge kirken og ignorerer ofte misjonæren. Og den unge kirken henvender seg direkte til styret i misjonsselskapet. Misjonæren blir ikke rådspurt. Hvilken oppgave har misjonæren i den unge kirken? Er han «fraternal worker», en vanlig kirke-arbeider utlånt ifra en kirke til en annen, og derfor kan settes til alt mulig, etter den unge kirkes forgodtbeholdende? Har misjonæren et bestemt kall og en bestemt autoritet? — Dette er et uhyre aktuelt problem i samtidens misjonssituasjon, og jeg kan ikke se at Scherer bringer noen virkelig løsning.

Flere forsøk har idag vært antydnet på dette problem — blant annet dette: Misjonæren representerer den ekumeniske kirke, og i sin tjeneste opptrer han på vegne av den ene hellige alminnelige kirke. Dette vil sikre misjonæren autoritet og gi ham arbeidsmuligheter. Men en slik misjonsteologi måtte kreve en sentralisering av misjonsarbeidet f. eks. i Det lutherske verdensforbunds regi eller Kirkenes Verdensråds regi. Scherer uttaler ikke disse tanker, men opplegget til en slik teologi finnes nok. Men en slik løsning er vel neppe akseptabel i norsk misjonspraksis av 1965?

Gunnar Lislørud

Sett og hørt som lege i Afrika. Av Vibeke Engelstad. Gyldendal. Oslo 1965. 142 s. III. Kr. 39,50 (innb.).

Kampen mot spedalskhet gikk inn i en ny og avgjørende fase i 1945 da legemidlet dapson for alvor ble kjent som virksomt mot lepra. Organisasjonen «Redd barna» har et antispedalskhets-arbeid i gang i Tanzania, der dr. Vibeke Engel-

stad har vært engasjert i noen år. Teamet som hun hørte til, hadde fått seg tildelt West Lake Region med 600 000 mennesker, hvorav 6 000 har denne sykdom som det med rette står slik skrekk av. Om dette arbeid forteller hun i denne fengslende reportasje.

Dr. Engelstad forteller om helsearbeidet og folkemedisinen, om kosthold og levestandard, om kvinnens stilling og om den mentale påkjenning som omstillingen til en ny kultur betyr for afrikanerne.

Om dr. Engelstad ikke var i misjonens tjeneste, får vi likevel høre endel om kirken i distriktet der hun og familien tok aktivt del i menighetslivet den tid de var «gjester» på stedet, for å bruke hennes eget og sympastiske uttrykk.

Boken har partier som er litterære perler, som denne landskapskildringen: «Skapelsens morgen er bare noen få millioner menneskeår borte. Selve landskapet vi kjører igjennom er såvidt våknet. I store linjer er det steget opp av urmørket. Skogen strekker seg mot lyset, det damper av kratt og sump. Historien er nettopp begynt.»

At ektefellen, forfatteren Carl Fredrik Engelstad, har skrevet et par kapitler i boken, øker naturligvis verdien av reportasjen.

H. Chr. Mamen

Arbok for Den norske kirke. 14de årgang 1965. Redigert av Kåre Eide. Forlaget Land og Kirke. Oslo 1965. 256 s. Kr. 20,00.

Årboken er blitt en institusjon som vi hvert år venter på med spenning. Serien av årbøker blir en rik kilde å øse av for fremtidens kirkehistorikere som skal behandle vår tid. Men fremfor alt dekker årboken det aktuelle behov for oversikt og orientering.

Misjonsstoffet i årets utgave finner vi som vanlig under omtalen av Bibelskapet og Kirkens Nødhjelp («felles tiltak») og i avsnittet om organisasjonslivet, der 10 sider er viet misjonsselskapenes arbeid i det foregående år. Endelig er det misjonsproblematikk i det 10 sider lange referat av fjorårets debatt om ekumenikk («I Brennpunktet»).

Av nekrologer merker vi oss biskop Birkelis minnerune over misjonsmannen K. O. Kornelius. Den såkalte nye kirkelige aktivitet er emnet både for direktør Jens Wisløff («Vårt felleskirkelige ansvar») og biskop Karl Marthinussen («Noen ord om spenningen i norsk kirkeliv»). Begge forfattere har utfordrende ord å si oss i vår aktuelle situasjon. Av ting vi savner i den velredigerte årgang 1965 kan nevnes en rapport fra Kontaktkretsen for norske trossamfunn og en presentasjon av Norsk Misjonsråd.

H. Chr. Mamen

Guds ord om diakonien. Av Jacob Sannerud.

Barmhjertighetsarbeidet i Sør-Afrika. Av Chr. Svanøe Hafstad.

Ergo-serien, Nomi Forlag, Stavanger 1965. 64 s. Kr. 4,50.

Dette heftet er beregnet på studiesirkler for folk som vil ha elementære kunn-

skaper på området. Etter hvert kapitel er det stilt spørsmål til hjelp for studieringens leder. Videre er det litteraturhenvisninger for folk som vil vite mer. Heftet anbefales for dette formål. Under fremstillingen av diakonien skulle jeg gjerne sett at forf. også hadde behandlet begrepet *liturgi* og markert de to grunnformer for tjeneste.

Ellers hefter det mangler ved litteraturhenvisningene. Dels er det vist til en rekke foredrag (s. 28) uten at det er opplyst noe om disse foreligger trykt. Dels mangler sentrale og lett tilgjengelige bøker som Brattgårds om gode forvaltere og Bjarne Skards fremstilling av diakonien i oldkirken. Det er også vist til litteratur for avanserte lesere (s. 40), men da det gjelder et studiehefte, burde forf. ha en opplysning om hvor i landet den utenlandske litteratur befinner seg, f.eks. (i Egede Instituttets bibliotek, på Universitetsbiblioteket, Oslo, el. lign.). Når det vises til artikler i NOTM, så vet leserne av dette tidsskrift hva det menes, men for mange sier denne forkortelsen ingen ting.

H. Chr. Mamen

Solgt som slave. Om slaveri og slavehandel i Afrika og Arabia i vårt århundre. Av Halfdan Endresen. Nomi forlag, Stavanger 1965. 155 s. Kr. 24,75 (innb.).

Dette er en ajourføring av forfatterens bok «Slavekår i dagens Afrika» som kom for ca. 10 år siden. Tilsynsmann Endresens kamp mot slaveriet har vakt internasjonal oppmerksomhet, og har ført til positive reaksjoner i Frankrike og i den unge staten Kamerun, i det internasjonale Anti-slave-selskapet og innen FN.

Også i Norge er Endresens kamp oppdaget, først og fremst av folk som har vært på stedet og sett ham i virksomhet, som NRK-mannen Arthur Klæbo, som har skrevet forordet i boken.

Slaveriet er fremdeles en blomstrende forretning i Afrika og i Arabia, og det er nødvendig at kampen mot denne uverdige trafikk fortsetter. Norsk misjon har tradisjoner her, og Endresens bok vil hjelpe oss her hjemme til å slå ring om de misjonærer som fører Endresens arbeid videre. Bruk denne boken som gave til venner som er fremmede for misjonsarbeidet!

H. Chr. Mamen

Chinese of the Diaspora. Av J. Harry Haines. Utgitt av Kirkenes Verdensråds Kommissjon for verdensmisjon og avangelisering. Edinburgh Press, London 1965. 40 s.

Kineserne utenfor hjemlandet har fått særlig aktualitet etter at kommunistene fikk makten i China, og grensene ble stengt. Det er i virkeligheten ikke svært meget vi vet om denne viktige del av den kinesiske verden. Dette lille skrift, som er skrevet av en virkelig kjenner av China og den kinesiske diaspora, gir interessante og eksakte opplysninger om dette emne.

Først får vi en historikk, som går tilbake til den første kinesiske emigrasjon i begynnelsen av den kristne æra. Idag regner man at der er ca. 15 millioner men-

nesker i Sydøst-Asia av kinesisk avstamning. Dette er utenom de ca. 13–14 millioner som finnes i Hongkong og på Formosa (Taiwan).

Et særkjenne ved utenlandskineserne er at de alltid organiserer seg. De kan ikke leve isolert. Og gjennom sin organisasjon øver de en betydelig innflytelse, men skaffer samtidig myndighetene store problemer. Dette gjelder det økonomiske såvel som det kulturelle og politiske område. Mange blir aldri nasjonalisert i vedkommende land. Og idag blir de gjenstand for påvirkning fra de kinesiske regjeringer både i Peking og Taipeh.

Når det gjelder deres religion, spiller fædredyrkelsen en betydelig rolle. Ellers er deres religiøse liv preget av en alminnelig synkretisme som inkluderer buddhisme, taoisme og konfusianisme. Der er også utbredt bruk av plansjetteen for gjennom medier å få kontakt med store fedres ånder.

Skriftet gir oss også en oversikt over kristendommens stilling blant diasporakineserne. Et særmerke er de mange mindre kirker som eksisterer isolert, uten noen forbindelse med det nasjonale kirkeråd eller med den ekumeniske bevegelse. De karakteriseres som selvstendige, pietistiske og ultrakonservative. Ett av deres mange problemer er presteutdannelsen.

Når det gjelder misjonen, mener forfatteren at den stort sett har sviktet kineserne i Sydøst-Asia. Misjonærene som måtte evakuere China, ble ikke sendt til dette område, men til helt andre land som f. eks. i Afrika. En unntagelse danner China Inland Mission og noen få andre.

Boken anbefales på det beste til alle China-interesserte.

Notto Normann Thelle.

Towards an Indigenous Church. Av E. Bolaji Idowu. Oxford University Press, London/Ibadan 1965. 60 s.

Om det høyaktuelle tema: kirkens «stedegengjørelse» har vi i de siste par decennier fått en hel litteratur. Allikevel må nye bidrag til klargjøring av dette spørsmål hilses med glede, og aller mest når det dreier seg om en fremstilling av så sjelden kvalitet, åndelig og intellektuell, som den vi her har for oss. Det er vesentlige ting forf., som er prest og «Professor of Religious Studies» ved Universitetet i Ibadan, Nigeria, har å si oss. Både afrikanske kirkeledere og vesterlandske misjonsledere, og selvsagt først og fremst vesterlandske misjonærer (som jo er direkte engasjert), har all grunn til å studere dette skrift med oppmerksomhet.

For mange i Nigeria, skriver Idowu, er kristendommen et vestlig fenomen, en del av den hvite manns livsform som gjennom koloniveldet er blitt påtvunget folkene i Afrika. Selv i de kirker som har vokset fram som et resultat av den kristne misjonsvirksomhet, er kristendommens vestlige preg en kjensgjerning. Disse kirker er i stor utstrekning organisert etter mønster av kirkene i Europa og Amerika. De er fremmede institusjoner; de har ikke slått rot i Afrikas jord. Hvor farlig en slik situasjon er, gir kirkehistorien mange eksempler på. Tenk f. eks. på kirken

i Nord Afrika. Den kirke som fostret Augustin og andre store kirkemenn, brøt sammen, og den viktigste grunn til dette var at den forble en fremmed gjest og aldri gikk inn i det miljø den var satt i. Nettopp dette er også — ihvert fall delvis — forklaringen på at den kirke som portugisiske og spanske misjonærer grunnla i Nigeria i det 15. årh., gikk under.

Kirken i Nigeria må bli en *stedegen* kirke. Og med dette, skriver forf., «we mean that the Church in Nigeria should be the Church which affords Nigerians the means of worshipping God as Nigerians; that is, in a way which is compatible with their own spiritual temperament, of singing to the glory of Gud in their own way, of praying to God and hearing His Holy Word in idiom which is clearly intelligible to them. She should be a corporate personality, personally discerning what is the will of God for herself and responsible for all requisite steps taken in fulfilling it. In short, she should be the Church which is the spiritual home of Christian Nigerians, a home in which they breathe an atmosphere of spiritual freedom.»

Stedegengjørelse» innebærer imidlertid ikke at ethvert moment av «fremmedhet» må elimineres. Hvor ville det i så fall bli av kristendommen? En stedegen kirke må være seg bevisst at den er en del av og representerer den ene, hellige, almennelige og apostoliske kirke. Kirken i Nigeria vil alltid være kirkene i Europa og Amerika takknemlig for det trofaste arbeid misjonærene har utført. Og den vil fortsatt sette pris på å få hjelp av misjonærer, forutsatt at disse går inn i gjerningen som «medarbeidere med nigerianske kolleger». Misjonærene — og misjonene/kirkene som sender dem — må også forstå at splittelsen i forskjellige samfunn, selskaper osv. ikke har og ikke kan ha den samme «relevans» for de kristne i Afrika som for de kristne i Vesten (hvor disse grupper historisk er blitt til). Spørsmålet om kirkens enhet — også den ytre, institusjonelle enhet — er for kirken i Nigeria et spørsmål av avgjørende betydning.

Dette er en bok som stiller oss spørsmål som vi må ta stilling til, og som det det er livsviktig både for «misjonen» og «kirken» at vi tar *rett* stilling til.

O. G. M.

MEDARBEIDERE

Johan Nyhagen: Misjonær i Santalmisjonen. Har fått i oppdrag å skrive misjonens 100-årsskrift.

Jon Egil Ofstad: Misjonsprest i Det norske misjonsselskap, Syd-Afrika, 1951—1964.

Nå knyttet til Det Lutherske Verdensforbunds radiostasjon, Addis Abeba, Etiopia.

Olav Guttorm Myklebust: Se NOTM 1964 s. 64.

Odd Kvaal Pedersen: Se NOTM 1964 s. 128.

Bokmeldingene er skrevet av journalist *Odd Kvaal Pedersen*, rektor *Gunnar Lisle-rud*, pastor *H. Chr. Mamen*, generalsekretær *N. N. Thelle* og redaktøren.

Norsk Tidsskrift for Misjon utgis av *Egede Instituttet*, men forfatterne er selv ansvarlige for de synsmåter som gjøres gjeldende.

Ettertrykk uten kildeangivelse er forbudt.